

कोड-03

अर्धवार्षिक परीक्षा 2018-19

कक्षा- नवमी
समय - 3.00 घंटे

विषय - संस्कृत
पूर्णांक - 75

निर्देश :- सभी प्रश्न हल करना अनिवार्य है ।

प्रश्न 1. (अ) सही विकल्प चुनकर लिखिए । (5)

(1) शं, ष, स् एवं ह इन वर्णों को कहते हैं ।

(अ) उष्म व्यंजन (ब) अन्तःस्थ व्यंजन

(स) स्पर्श व्यंजन (द) इनमें सभी

(2) संस्कृत में मूलतः वर्ण है ।

(अ) 46 (ब) 47 (स) 48 (द) 52

(3) "रमायाम्" पद में कौन सी विभक्ति है ।

(अ) पंचमी (ब) षष्ठी

(स) सप्तमी (द) द्वितीया

(4) कमला मात्रा सह हट्टं गच्छति ।

रेखांकितन पदे विभक्तिः अस्ति

(अ) चतुर्थी (ब) द्वितीया

(स) पंचमी (द) तृतीया

(5) वयम् पठनाय विद्यालयं गमिष्यामः

रेखांकित पदे लकारः अस्ति ।

(अ) लटलकारः (ब) लोटलकारः

(स) लङ्लकार (द) लृटलकारः

(ब) रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए । (5)

(1) रमेशः विद्यालयं ----- पठति । (गन्तुम्/गत्वा) .

(2) कवर्धा मण्डले ----- अभयारण्यं अस्ति ।

(3) सर्वम् साथे ----- ।

(4) ----- पत्राणि पतन्ति ।

(5) गुरुः ----- अनवरतं संलग्नः जातः ।

(स) उचित संबंध जोड़िए । (5)

(1) मानव सेवा - दारिद्र्यम्

(2) अभ्यासो हि - निर्मातुं प्रयतते

(3) उद्योगे नास्ति - परं बलम्

- (4) मूढोऽयं सिकताभिः सेतुं - प्रणवश्छन्दसामिव
(5) वैवस्वत् मनुः - ईश्वर सेवा अस्ति
- प्रश्न 2. सन्धि विच्छेद कर नाम लिखिए ।
(1) विद्यार्थी (2) जगन्नाथः (2)
- प्रश्न 3. निम्न संख्याओं को संस्कृत में लिखिए ।
(1) 74 (2) 84 (2)
- प्रश्न 4. निर्देशानुसार धातुरूप लिखिए ।
(1) लभ् लट्लकार उत्तम पुरुष (2)
(2) दृश् लृट्लकार प्रथम पुरुष
- प्रश्न 5. समास विग्रह कर नाम लिखिए ।
(1) पितरी (2) लम्बोदरः (2)
- प्रश्न 6. धातु एवं प्रत्यय जोड़कर लिखिए ।
(1) पठ्+क्त्वा (2) क्त (3) गम्+तुमुन् (3)
- प्रश्न 7. निम्न गद्यांश का हिन्दी अनुवाद कीजिए ।
तत् श्रुत्वा मेघः "साधु-साधु" इति वदन् चिन्तितवान् यदि अहमपि त्रिवर्ष यावत् न वर्षामि तर्हि मया अपि वर्षणं विस्मृतं भवेत् । अतः अहं अधुना एव वर्षामि इति ।
ततः सः झटिति सर्वान् मेघान् आह्वय कृपया वर्षन्तु । इति प्रार्थितवान् । तदा तत्र सुवृष्टिः अभवत् । सर्वेऽपि ग्रामवासिनः आनन्देन स्वक्षेत्रे कृषिकार्यं आरब्धवन्तः । (3)
- प्रश्न 8. निम्न गद्यांश का हिन्दी अनुवाद कीजिए ।
गृहस्थ जीवनं व्यतीतं कुर्वन् गहिरा गुरुः लोककल्याणे अनवरतं संलग्नः जातः । अनेकेषु स्थानेषु तेन शिक्षा संस्थानानि स्थापितानि । तेषु संस्कृत पाठशाला, आश्रम विद्यालयः महाविद्यालयाश्च सन्ति । (3)
- प्रश्न 9. निम्न श्लोक का हिन्दी में अनुवाद कीजिए ।
छिन्नोऽपि रोहति तरुः क्षीणोऽप्युपचीयते पुनश्चन्द्रः ।
इति विमृशन्तः सन्तः, सन्तप्यन्ते न लोकेषु । (3)
- प्रश्न 10. निम्न श्लोक का हिन्दी में अनुवाद कीजिए ।
अयं निजः परो वेत्ति, गणना लघुचेतसाम् ।
उदार चरितानां तु, वसुधैव कुटुम्बकम् ॥ (3)
- प्रश्न 11. अपने विद्यालय के प्राचार्य को दो दिनों की छुट्टी हेतु आवेदन पत्र लिखिए । (4)
- प्रश्न 12. अपनी पाठ्य पुस्तक से कण्ठस्थ कोई भी तीन सूक्तियां लिखिए । (3)
- प्रश्न 13. निम्नलिखित अपठित गद्यांश को पढ़कर प्रश्नोत्तर संस्कृत में लिखिए । (3)
परेषां उपकारः इति परोपकारः । प्रकृतिः अपि परोपकारं करोति । वृक्षाः परोपकाराय

फलन्ति । नद्यः परोपकाराय वहन्ति । ताः शीतलं जलं दत्त्वा जीवनदानं ददति । मेघाः अपि परोपकाराय वर्षन्ति । सूर्य चन्द्र नक्षत्रादयः च सर्वे परोपकारे संलग्नाः वर्तन्ते । परोपकारिणः सर्वस्व प्रियः भवति । परोपकाराय जनाः सदैव परकल्याणं कुर्वन्ति । परोपकारिणः जीवनं परहितार्थं समर्पितं भवति । वयं परोपकारं कुर्याम ।

- प्रश्न (1) उचित शीर्षकं लिखत ।
(2) सारांश लिखत ।

अथवा

- (1) केषां उपकारः परोपकारः इति कथ्यते ?
(2) प्रकृतिः अपि किं करोति ?
(3) नद्यः किमर्थं वहन्ति ?

प्रश्न 14. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर हिन्दी में लिखिए । (कोई 4) (4)

- (1) दिलीपस्य पत्नी का आसीत् ?
(2) आयुधानां संग्रहः विश्वं कुत्र नयति ?
(3) बालकः कीदृशं चटकं अपश्यत् ?
(4) कुत्र गन्तुं वणिक्पुत्रः अचिन्तयत् ?
(5) अनधीतः तपोदत्तः कैः गर्हितः अभवत् ?

प्रश्न 15. निम्न प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए । (कोई 4) (4)

- (1) केन धार्यते पृथ्वी ?
(2) नीलेशः केन माध्यमेन पठति ?
(3) भटः कस्य ग्रहणं अकरोत् ?
(4) महीक्षितां आद्यः कः आसीत् ?
(5) जीवने कस्याः महत्त्वं निर्विवादम् ?

प्रश्न 16. निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर 16 पङ्क्तियों में संस्कृत भाषा में निबंध लिखिए। (8)

- (1) पुस्तकम् (2) उद्यानम् (3) विद्यालयः (4) धेनुः

प्रश्न 17. अपनी पाठ्य पुस्तक से कंठस्थ कोई भी दो सुभाषितानि लिखिए जो इस प्रश्न पत्र में न आए हों। (5)

प्रश्न 18. (अ) निम्न वाक्यों का संस्कृत में अनुवाद कीजिए। (3)

- (1) सीता गीत गाती है ।
(2) तुम दोनों यहां आओ ।
(3) पिता पुत्र पर क्रोध करते हैं ।

(ब) हिन्दी में अनुवाद कीजिए ।

- (1) कालिदासः कविकुलगुरुः कथ्यते ।
- (2) नास्ति विद्या समं धनम् ?
- (3) राजा विप्राय धनं ददाति ।

---00--